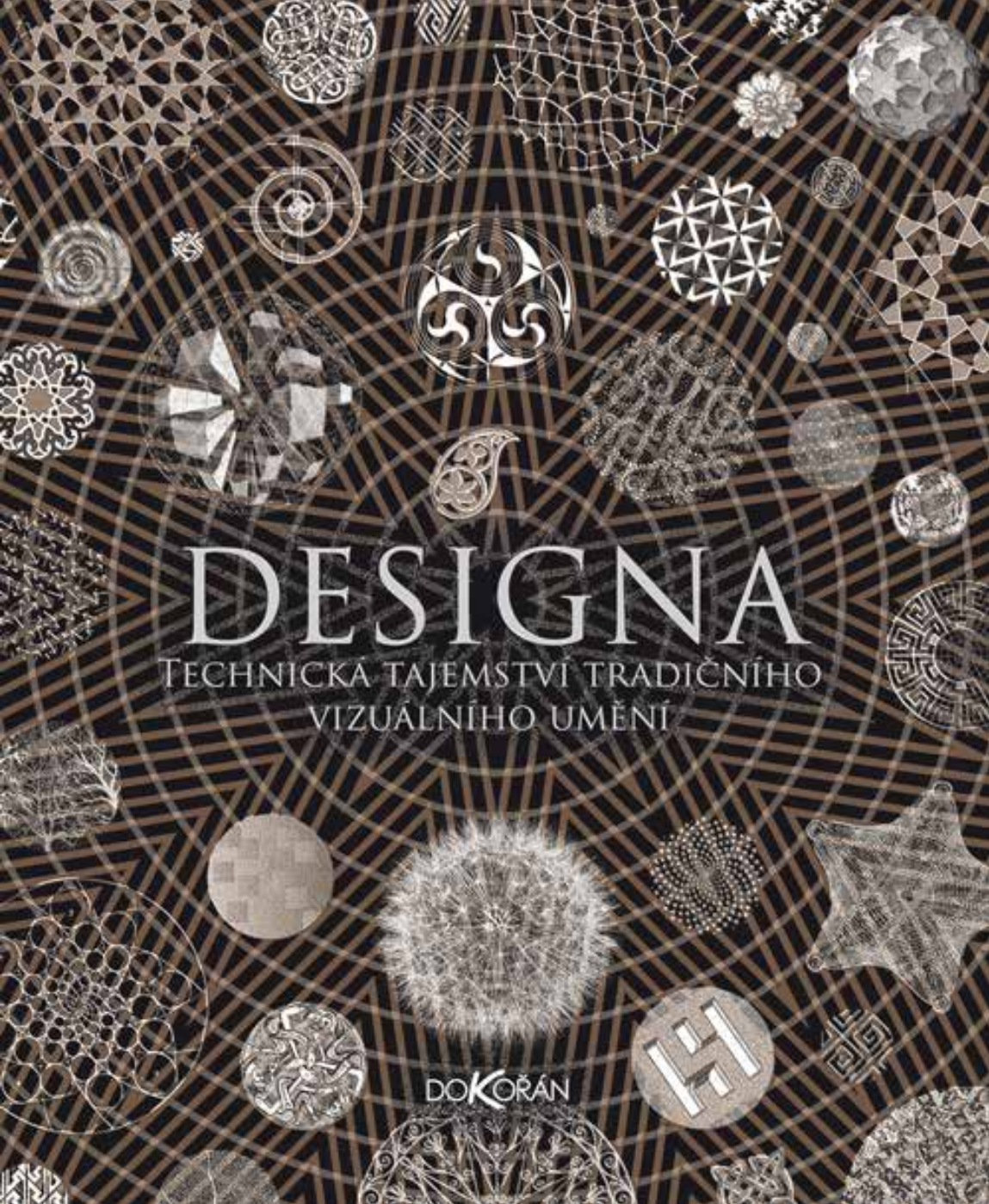




DESIGNA

TECHNICKÁ TAJEMSTVÍ TRADIČNÍHO
VIZUÁLNÍHO UMĚNÍ

DOKORÁN

DESIGNA

© Wooden Books Limited 2014
Published by arrangement with Alexian Limited

Celtic Pattern copyright © 2013 by Adam Tetlow
Islamic Design copyright © 2007 by Daud Sutton
Curves copyright © 2013 by Lisa DeLong
Perspective copyright © 2007 by Phoebe McNaughton
Symmetry copyright © 2006 by David Wade
The Golden Section copyright © 2006 by Scott Olsen

Strany 350–353 z *Ancient British Rock Art* © 2007 by Chris Mansell. Strany 354–355 z *Mazes and Labyrinths* © 1996 by John Martineau. Strany 356–359 z *Weaving* © 2005 by Christina Martin. Strany 369–373 z *The Alchemist's Kitchen* © 2006 by Guy Ogilvy. Strany 388–391 z *Li* © 2003 by David Wade. Strana 392 © 2014 by Tom Perkins. Strany 394–395 © 2014 by Dmytro Kostrzycki. Strany 396–397 z *Ruler and Compass* © 2009 by Daud Sutton. Strany 398–401 © 2014 by Adam Tetlow. Strany 402–403 © 2014 by John Martineau.

Design and typeset by Wooden Books Ltd., Glastonbury, Somerset, UK.

Soubor © Designa, Dokořán 2018
Translation © Keltské vzory, Petr Holčák, 2015, 2018
Translation © Islámský design, Petra Pachlová, 2013, 2018
Translation © Křivky, Stanislav Pavlíček, 2014, 2018
Translation © Perspektiva, Petr Holčák, 2010, 2018
Translation © Symetrie, Petra Pachlová, 2012, 2018
Translation © Zlatý řez, Petr Holčák, 2009, 2018

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být
rozmnožována a rozšiřována jakýmkoli způsobem
bez předchozího písemného svolení nakladatele.

Druhé vydání v českém jazyce (první elektronické).

Odpovědný redaktor Zdeněk Kárník.

Sazba Wooden Books Ltd., Michal Puhač.

Konverze do elektronické verze Michal Puhač.

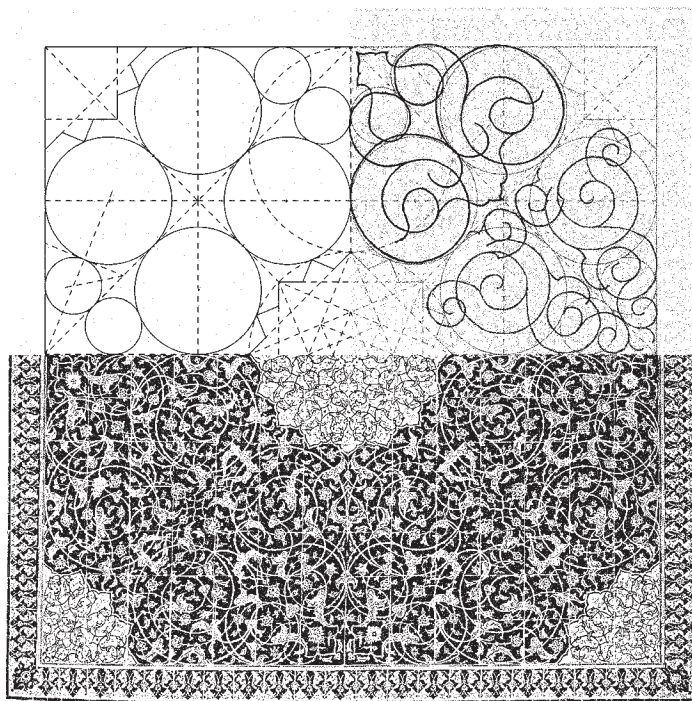
Vydalo v roce 2018 nakladatelství Dokořán, s. r. o.,

Holečkova 9, 150 00 Praha 5, dokoran@dokoran.cz, www.dokoran.cz,
jako svoji 959. publikaci (289. elektronická).

ISBN 978-80-7363-897-9

DESIGNA

TECHNICKÁ TAJEMSTVÍ
TRADIČNÍHO VIZUÁLNÍHO UMĚNÍ



Nahore: Analýza keramického panelu z mešity šejcha Lotfolláha v Isfahánu, zpracoval Simon Trethewey.

Centrální medailon zabírá třetinu šířky celého čtverce. Nahore vpravo jsou zvlášť znázorněna dvě schémata velkých a menších spirál, která se společně podílejí na konečné podobě designu.

Následující list: Pohled na sloupovou síť Amonova chrámu v Karnaku, z díla *Description de l'Égypte*,

Paříž 1809–1829.

OBSAH

Poznámka editora 1
John Martineau

Kniha I Keltské vzory 3
Adam Tetlow

Kniha II Islámský design 57
Daud Sutton

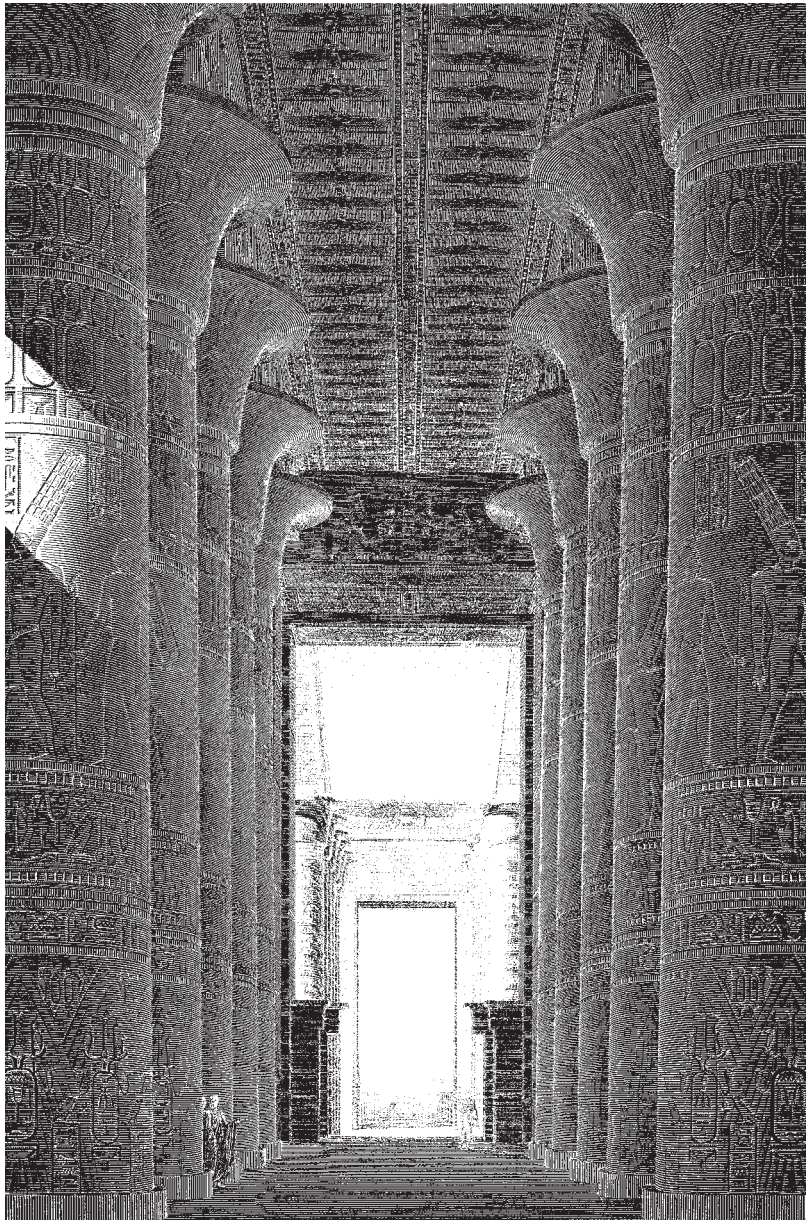
Kniha III Křivky 113
Lisa DeLongová

Kniha IV Perspektiva 171
Phoebe McNaughtonová

Kniha V Symetrie 233
David Wade

Kniha VI Zlatý řez 293
Scott Olsen

Dodatky 349
Rejstřík 405
Literatura 410



POZNÁMKA EDITORA

Designa je soubor šesti knih edice Pergamen obohacený o dodatky z několika dalších knížek. Užitečné poznatky a materiály k práci by zde mohli najít zejména umělci, řemeslníci a návrháři.

Začínáme úchvatným výkladem *Keltských vzorů* od Adama Tetlowa, plným nádherných kreseb, neocenitelných rad a novátorských pohledů. V Knize II před námi Daud Sutton elegantně odhalí tajné principy a konstrukční techniky, skryté za genialitou *Islámského designu*. Lisa DeLongová se pak v Knize III probere technikami používanými po staletí při tvorbě uměleckých *Křivek*, od formálního listoví po ozdobné květy. Knihou IV otevře Phoebe McNauhgtónová zvláštní umělecko-kouzelnickou skříňku triků, známou jako *Perspektiva a jiné optické klamy*. Následuje kniha V, v níž nás David Wade pozve k probádání *Symetrie*, jednoho z nejvšudypřítomnějších, ale i nejhůře postižitelných témat tohoto svazku. A nakonec nás v Knize VI profesor Scott Olsen mistrovsky seznámí s mimořádným fenoménem *Zlatého řezu* a ukáže nám, jak funguje v přírodě a využívá se v umění.

Dodatky pocházejí z knih *Ancient British Rock Art* (Pravěké britské skalní umění) Chrise Mansella, mého dílka *Mazes and Labyrinths* (Bludiště a labyrinty), dále z *Weaving* (Tkaní) Christiny Martinové, *Alchymistovy kuchyně* Guye Ogilvyho a *Li* Davida Wadea. Novými materiály přispěli Tom Perkins, Dmytro Kostrycki a Adam Tetlow. Díky patří zejména Georgi Gibsonovi z nakladatelství Bloomsbury.

Děkuji všem, kdo se na knize podíleli, a přeji pěkný čtenářský zážitek.

John Martineau

KNIHA I



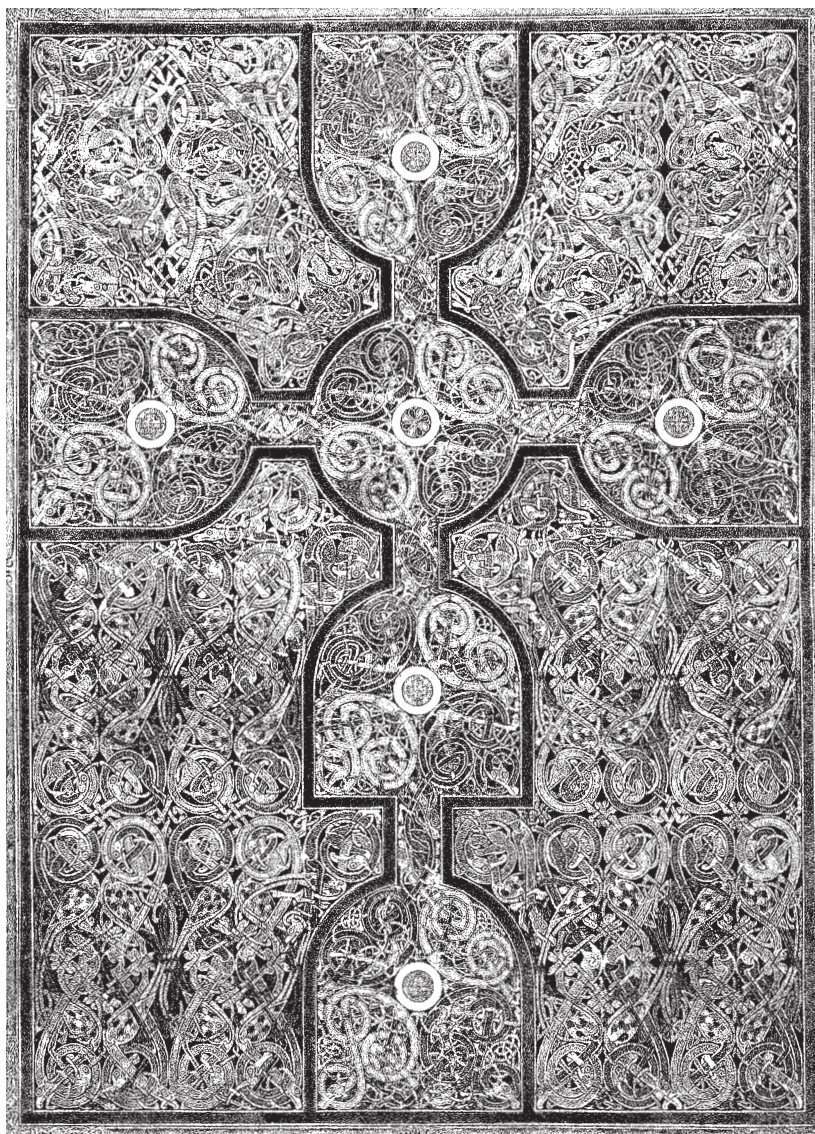
Bronzová zrcadlice štítu nalezená v Temži u Wandsworthu, Londýn.
Litografie Orlanda Jewitta z knihy Horae Ferales, 1863.

KELTSKÉ VZORY

VIZUÁLNÍ RYTMY DÁVNOVĚKU



Adam Tetlow



ÚVOD

Linie tu byla vždy, aby nám sloužila – je pro nás odpradáвна nástrojem a společníkem, jenž nám vyměřuje a vytyčuje směr, proplétá a protahuje si cestu našimi životy a jeho rtuťovitá tvárnost nás žene k objevování světa.

Linie vytvářejí náš svět, propojují slova s časem, spojují, chrání, obklopují a vybírají. Jsou to nástroje, jimiž zhmotňujeme svou obrazotvornost a jejichž prostřednictvím projevujeme svou vůli.

Na linii vždy fascinovala její magie a poezie: ve vzorech, jež tvoří, sídlí obraz věčnosti vyjádřený vlastnostmi, jimiž říkáme čísla. Zkoumat čísla znamená zkoumat trvalost a neměnnost – čísla jsou věčná a neměnná, ona sama jsou změnou. Tradiční geometrie zkoumá vlastnosti čísel v prostoru pomocí kružítka a pravítka. Vychází to z představy kosmu, jemuž inteligentní hybatel dal do vínku číslo.

Keltové, druidští i křesťanští, žili jako praví filozofové ve světě obrazů a představ; na přírodu pohlíželi nejen jako na živoucí přítomnost, ale i jako na ohromnou knihu, psanou jazykem symbolických analogií (někdy se mu říká „jazyk ptáků“ nebo „zelený jazyk“). Toto nazírání významu v přírodě nenajdeme nikde vyjádřeno lépe než ve splývajících ornamentech a přesné geometrii keltského umění.

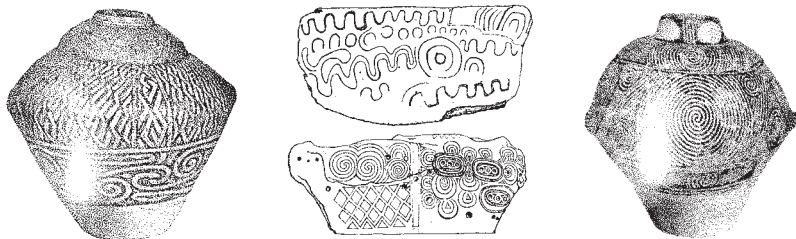
Zvu čtenáře, aby se mnou sledovali dobrodružství, jimiž linie procházela v keltském světě od prehistorických dob po první knihy. Na její cestě budeme nahlížet do myslí keltských řemeslníků a umělců, odhalovat jejich záměry a představy, rekonstruovat jejich technické mistrovství i jejich omezení. Naučíme se tomu, co dělaly jejich ruce, oči a srdce, abychom nakonec spatřili záblesk imanentní skutečnosti.

PRVOTNÍ SYMBOLY

dávná historie vzoru

Základní motivy prapůvodního umění se vynořují z mlh dávnověku již plně zformované a jsou jimi prostoupeny i artefakty keltského světa (*naproti černě*). Marija Gimbutasová tyto rané symboly stopovala po celé střední Evropě a ve všech našla souvislost s ptačí bohyní (Měsícem, matkou, matečnou horninou, duší, obrazotvorností), naším nejstarším zobrazením božstva, které nám podle některých autorů předali neandertálci. Později uvidíme, že formy jako sítě, mřížky, kosočtverce, uzly, tvary písmen S, C a V, houby, klikaté čáry, meandry, jamky a prstence, spirály, kříže, šípky, sekery, motýli, čtverce a kruhy – že to vše se objevuje ve všech fázích vývoje keltského umění.

Tyto geometrické glyfy jsou stylizovanými modely přírodního dění a způsobu, jak zobrazovat svět a jeho cykly (*například na obrázku dole uprostřed jsou na kamenech z Newgrange vyznačeny počty měsíčních cyklů*). Vycházejí zpočátku zevnitř, jako symboly, sny a vize, nebo vznikají jako fyziologické entoptické jevy (*naproti v bílé*), tedy mžitky, které máme, když si důkladně mneme oči, jsme dlouho ve tmě nebo se nacházíme v určitém změněném stavu vědomí; takto vzniklé obrazce se přenášejí vizuální mozkovou kůrou na sítnici, což obrací normální tok signálů a umožňuje nám spatřit strukturu našeho vlastního mozku.



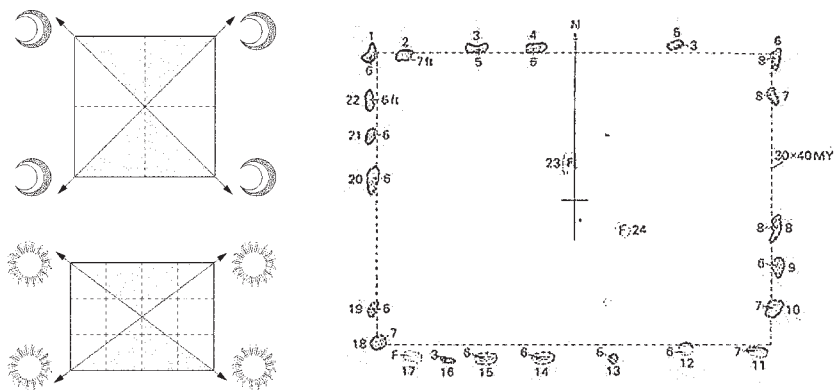


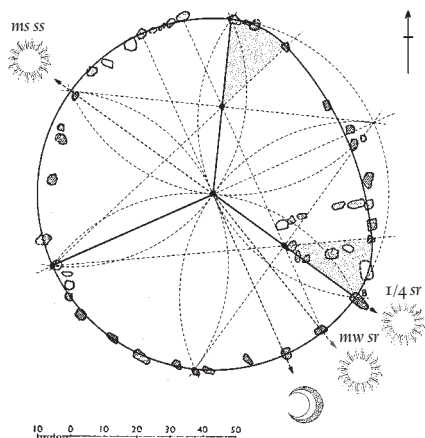
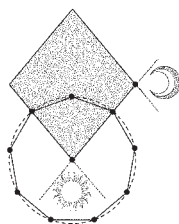
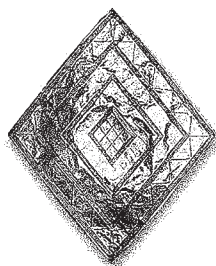
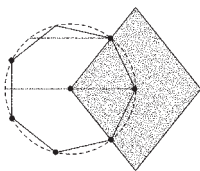
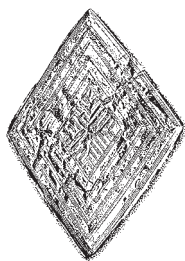
VYMĚŘOVÁNÍ NEBE A ZEMĚ

neolitické kořeny keltského umění

Keltské kmeny zdědily neolitickou síť cest, monumentální valy a náspy a vztyčené kameny, které na velké vzdálenosti vytvářejí dost přesné geometrické struktury. Naleziště megalitů, jaká známe ze Stonehenge a Avebury v Anglii, nebo komorová mohyla Maes Howe na Orkne-jích (kde byl nalezen velký počet vyrytých mnohostěnů, *strana 362*) využívají rovněž geometrických aspektů východů a západů Slunce a Měsíce. Tak například jakýkoli čtverec narýsovaný na rovném povrchu na zeměpisné šířce Carnacu v Bretani zachytí celý cyklus východů Měsíce, a podobně obdélník s poměrem stran 3 : 4 vytyčí pohyb Slunce (*dole, 3300 př. n. l., obdélník z kamenů v Crucunu v Bretani*).

Dávni stavitelé těchto nebeských svatyní rozvíjeli nauku o měření – starověkou metrologii. Pomocí soustavy měřítek spojených jednoduchými zlomky vyjadřovali rozměry svých monumentů výlučně v celých číslech, navázaných na jednotku odpovídající anglické stopě (ta propojuje tělesné míry s rozměry Země).

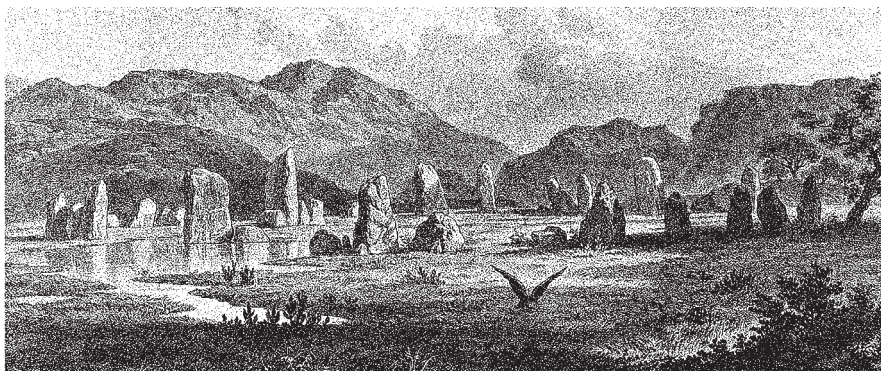




Vlevo nahoře: Zlatý kosočtverec nalezený v mohyle Clarendon Barrow u Stonehenge má základ v sedmúhelníku (Avebury leží na třech sedmínách vzdálenosti mezi polem a rovníkem).

Vpravo nahoře: Úhly 100° a 80° kosočtverce na základě devítiúhelníku z mohyly Bush Barrow v komplexu Stonehenge vymezují krajní polohy Slunce a Měsíce v této oblasti.

Vlevo a dole: Základem kamenného kruhu v Castlerigg v Cumbrii je šestičetné rozdělení kruhu rozvržené na ose východu slunce při letním slunovratu a západu slunce při zimním slunovratu. Tato metoda kreslení zploštělých křivek se objevuje v pozdějších spirálách.

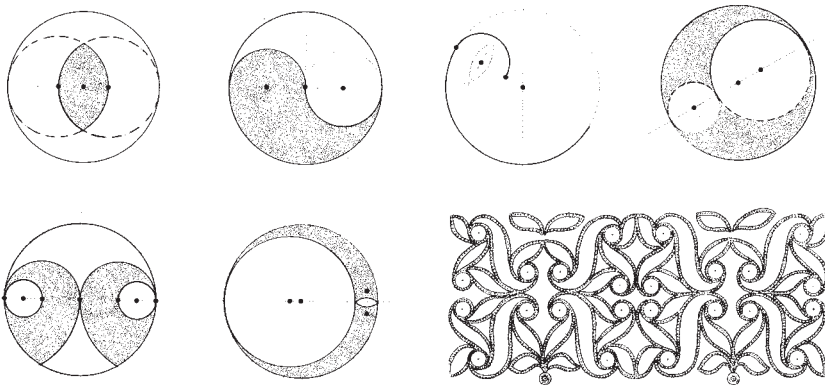


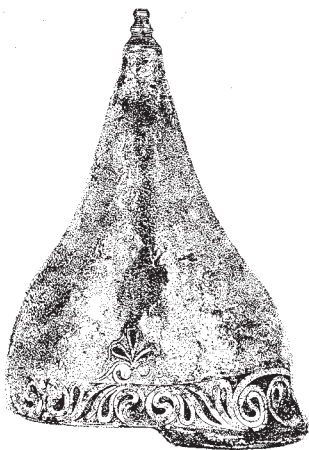
ZÁKLADNÍ KELTSKÉ TVARY

vzduté vlny

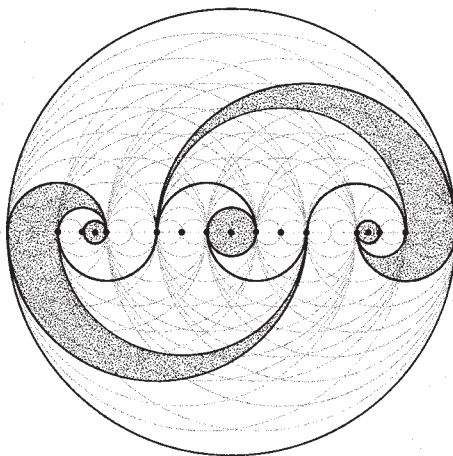
Staroirské *gal* nebo velšské *gallu* znamená divokost, sílu či odvahu, čímž dobře vystihuje skupinu kmenů, která vznikla v pozdní době bronzové ze středoevropských kultur popelnicových polí (1300–700 př. n. l.). Pozdější kultury halštatská (800–600 př. n. l., Rakousko) a laténská (400–100 př. n. l., Švýcarsko) přenesly Kelty do doby železné a rozprostřely se do šíře, až do Turecka a Irska.

Keltové urputně bránili svou svobodu, byli skvělými válečníky, milenci, badateli a básníky; byli i „pokrokoví“: ženy byly v jejich společnosti rovnocenné, přírody si vážili a s potěšením ji studovali. Pokročile bylo i keltské umění a řemesla; zápasili s ohněm, aby důkladně pochopili metalurgii, naučili se tavit železo a používali tavené sklo ke smaltování kovů. Kočovní keltští řemeslníci přicházeli se svými znalostmi do Británie a Irska. Rané keltské artefakty jsou protkány vlnitými křivkami, lístky, houbovitými tvary, slzami, trubicími rohy a triskeliony, odvozenými z geometrie protínajících se kruhů a oblouků.

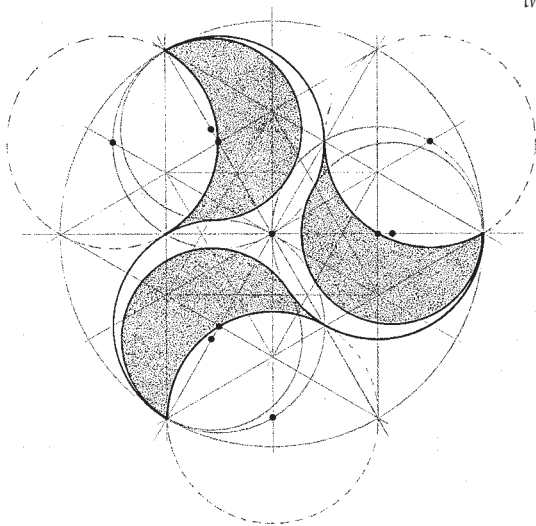




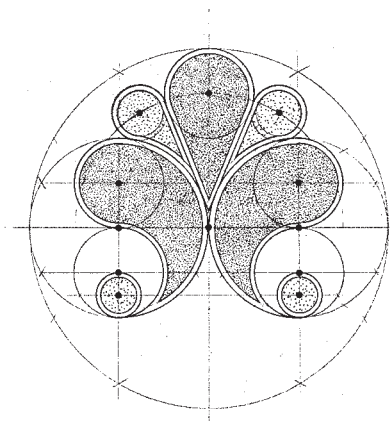
Bronzová přilba z Francie, 450 př. n. l.,
s vyrytými listy a spirálami.



Kruh rozdělený na devět dalších vytváří houbovitě
tvary, křivky tvaru S a zahnuté troubicí rohy. Všechny
keltské výtvarné motivy pocházejí z dotýkajících se
kruhů a oblouků.



Trojité rozdělení kruhu, „základní mřížka“ pro většinu
keltských prací kreslených kružítkem.



Palmeta připomínající kašmírový vzor, sestavená
pravidelným dělením kruhu, které určuje velikost menších
kruhů a oblouků.

LINIE PLNÉ ŽIVOTA

miniaturní metalurgické zázraky

Laténští kováři s pomocí kružítko, svého hlavního nástroje, rozvrhovali na základní geometrickou mřížku složité rostlinné vzory. Na kresbách dole máme dva opakující se vzory se spojovacím dílem na jedné mřížce, která je uspořádána pomocí kruhů a trojúhelníků (*Marna, Francie, asi 400 př. n. l.*).

Základním rysem většiny keltského umění je miniaturizace – třeba zlatý kotouček na protější stránce měří v průměru jen něco přes šest centimetrů. Vést přesně nástroj v takovém měřítku je možné jen s dlouhou praxí.

Výtvarný styl Keltů je svým využitím zakřivené geometrie ojedinělý. Základem jejich metody je zvládnutí kreslení s kružítkem, dokud po stovkách hodin cvičení nezakoření ve svalové paměti rukou plné pochopení toho, co se stane, když se změní poloměr nebo posune střed.

